ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ GIUSEPPE TESAURO της 22ας Σεπτεμβρίου 1992 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Με τα υπό κρίση προδικαστικά ερωτήματα που αποτελούν αντικείμενο της ενώπιον του Εφετείου Αθηνών υποθέσεως το Δικαστήριο καλείται να ερμηνεύσει το περιεχόμενο και ενδεχομένως το άμεσο αποτέλεσμα ορισμένων διατάξεων της οδηγίας 77/91/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 1976, περί συντονισμού των εγγυήσεων που απαιτούνται στα κράτη μέλη εκ μέρους των εταιριών κατά την έννοια του άρθρου 58, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης, για την προστασία των συμφερόντων των εταίρων και των τρίτων, με σκοπό να καταστούν οι εγγυήσεις αυτές ισοδύναμες, όσον αφορά τη σύσταση της ανώνυμης εταιρίας και τη διατήρηση και τις μεταβολές του κεφαλαίου της [1] (στο εξής: δεύτερη οδηγία).

2. Δύο από τα τρία υποβληθέντα ερωτήματα έχουν ήδη απαντηθεί στο πλαίσιο των προσφάτων αποφάσεων στις υποθέσεις Ελεύθερη Ευαγγελική Εκκλησία [2] και Καρέλλα και Καρέλλας [3]. Ειδικότερα, στην τελευταία από τις αποφάσεις αυτές — στην οποία ας μου επιτραπεί να παραπέμψω, δεδομένου ότι οι διάδικοι δεν προέβαλαν, στα πλαίσια της παρούσας δίκης, κανένα νέο επιχείρημα πέραν των όσων είχαν αναπτυχθεί στο πλαίσιο της υποθέσεως εκείνης — το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι οι ιδιώτες έχουν τη δυνατότητα να επικαλούνται το άρθρο 25, παράγραφος 1, της δεύτερης οδηγίας έναντι της διοικήσεως ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και ότι οι διατάξεις του άρθρου 25, σε συνδυασμό με εκείνες του άρθρου 41, παράγραφος 1, έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν την εφαρμογή εθνικής διατάξεως που, προς τον σκοπό διασφαλίσεως της επιβιώσεως και της συνεχίσεως της λειτουργίας επιχειρήσεων που ενέχουν ιδιαίτερη σημασία από οικονομική και κοινωνική άποψη και έχουν περιέλθει, λόγω της υπερχρεώσεώς τους, σε εξαιρετική κατάσταση, επιτρέπει τη με διοικητική πράξη λήψη αποφάσεως για αύξηση του εταιρικού κεφαλαίου, με τη διαφύλαξη πάντως του δικαιώματος προτιμήσεως των παλαιών μετόχων κατά την έκδοση των νέων μετοχών.

3. Το μοναδικό ζήτημα που τίθεται για πρώτη φορά στο πλαίσιο της παρούσας δίκης αφορά την επίπτωση που θα μπορούσε να έχει επί της εφαρμογής της δεύτερης οδηγίας η απόφαση 88/167/ΕΟΚ της Επιτροπής [4], της 7ης Οκτωβρίου 1987, που εκδόθηκε στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 93 της Συνθήκης ΕΟΚ.

Συγκεκριμένα, με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το δικαστήριο της παραπομπής ερωτά αν η απόφαση 88/167/ΕΟΚ, με την οποία η Επιτροπή δήλωσε ότι δεν προβάλλει αντιρρήσεις για την εφαρμογή του νόμου 1386/1983, *υπό τον όρο ότι η Ελληνική Κυβέρνηση θα τροποποιούσε μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1987 τις διατάξεις του εν λόγω νόμου, ώστε να τις καταστήσει σύμφωνες προς τα άρθρα 25 επ. και 29 επ. της δεύτερης οδηγίας,* απέβλεπε στο να επιτρέψει στην Ελληνική Δημοκρατία να μην εφαρμόσει, μέχρι την παραπάνω προθεσμία, τις προαναφερθείσες κοινοτικές διατάξεις.

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

1 — ΕΕ ειδ. έκδ. 06/001, σ. 230.

2 — Απόφαση της 24ης Μαρτίου 1992 στην υπόθεση C-381/89 (Συλλογή 1992, σ. I-2111).

3 — Απόφαση της 30ής Μαΐου 1991 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-19/90 και C-20/90 (Συλλογή 1991, σ. I-2691).

4 — ΕΕ L 76, σ. 18.

Το ζήτημα αυτό, μολονότι δεν τέθηκε ρητώς στα πλαίσια των προαναφερθεισών δικών από τους δικαστές της παραπομπής, εθίγη στην πραγματικότητα με τις παρατηρήσεις των διαδίκων στην υπόθεση Ελεύθερη Ευαγγελική Εκκλησία, ενώ με τις προτάσεις μου είχα την ευκαιρία να λάβω θέση επί του ζητήματος, προτείνοντας ότι με την εν λόγω απόφαση η Επιτροπή: «όχι μόνο δεν ήθελε να καλύψει, έστω και για μια μεταβατική περίοδο, αλλά αντίθετα θέλησε να τάξει τελεσιγραφικά στις αρμόδιες αρχές προθεσμία εντός της οποίας θα μπορούσαν να θεσπίσουν τα αναγκαία μέτρα για να θέσουν τέρμα στην παράβαση· εξάλλου, η ίδια η Επιτροπή δεν είχε καμιά εξουσία προσωρινής αναστολής διατάξεων που περιέχονται σε οδηγία του Συμβουλίου και έχουν απευθείας εφαρμογή» (σημείο 7 των προτάσεων).

4. Από τη θέση αυτή δεν μπορώ να πράξω άλλο τίποτα από το να επιβεβαιώσω την άποψη που εξέφρασα ήδη, υπενθυμίζοντας ότι, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου [5] καθώς και από πάγια πρακτική της Επιτροπής [6], η τελευταία δεν έχει τη δυνατότητα, στα πλαίσια των διακριτικών εξουσιών που της αναθέτει η Συνθήκη σε σχέση με την αξιολόγηση των κρατικών ενισχύσεων, να επιτρέψει παρεκκλίσεις κατά την εφαρμογή των διαφόρων κοινοτικών διατάξεων από τις διατάξεις της Συνθήκης που αφορούν τις ίδιες τις ενισχύσεις.

Ούτε θεωρώ ότι από προσεκτικότερη ανάγνωση της αποφάσεως αναδύονται στοιχεία που δίνουν λαβή να υποτεθεί ότι στην προκειμένη περίπτωση η Επιτροπή είχε την πρόθεση να αποκλίνει παρανόμως από την προηγούμενη πρακτική της, δημιουργώντας ενδεχομένως στους ενδιαφερομένους δικαιολογημένη εμπιστοσύνη.

Στο σημείο 2, έκτη αιτιολογική σκέψη, της αποφάσεως 88/167/ΕΟΚ αναγράφονται τα ακόλουθα:

«Από την εξέταση του νόμου 1386/1983 προέκυψε ότι οι διατάξεις όσον αφορά τη μέθοδο που πρέπει να εφαρμοστεί για την αύξηση του κεφαλαίου εταιριών που έχουν υπαχθεί στο έλεγχο του ΟΑΕ παραβιάζουν τα άρθρα 25 επ. και 29 επ. της δεύτερης οδηγίας 77/91/ΕΟΚ του Συμβουλίου, για το δίκαιο των εταιριών. Εάν ένα κράτος μέλος προτείνει μέτρα τα οποία ενσωματώνουν κρατικές ενισχύσεις που παραβιάζουν τους κοινοτικούς κανόνες εκτός των διατάξεων της Συνθήκης περί κρατικών ενισχύσεων, οι διαδικασίες των άρθρων 92 και 93, παρόλο που παρέχουν ευρεία διακριτική ευχέρεια στην Επιτροπή, δεν πρέπει να παράγουν αποτελέσματα αντίθετα προς τους κανόνες αυτούς. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν μπορεί να ασκεί τη διακριτική της ευχέρεια βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, μέχρι να παύσουν οι παρεμβάσεις αυτές».

Ενόψει των ρυθμίσεων αυτών, από την ανάγνωση του άρθρου 1 της εν λόγω αποφάσεως δεν μπορούσε, συνεπώς, να γεννηθεί οποιαδήποτε αμφιβολία ή προσδοκία ως προς τη βούληση της Επιτροπής να επιτρέψει παρεκκλίσεις, οι οποίες, επαναλαμβάνω, δεν ενέπιπταν στη σφαίρα των εξουσιών της.

5 — Απόφαση της 20ής Μαρτίου 1990, υπόθεση C-21/88, Du Pont de Nemours (Συλλογή 1990, σ. I-889)· απόφαση της 7ης Μαΐου 1985, υπόθεση 18/84, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 1985, σ. 1339)· απόφαση της 21ης Μαΐου 1980, υπόθεση 73/79, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 137)· απόφαση της 13ης Μαρτίου 1979, υπόθεση 91/78, Hansen (Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 515).

6 — Αναφέρομαι ειδικότερα στις αποφάσεις για τη χορήγηση κρατικών ενισχύσεων στον γεωργικό τομέα, όπου η Επιτροπή επιβεβαιώνει ότι, ακόμη και αν ήταν δυνατή η εφαρμογή παρεκκλίσεως κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης, η φύση του μέτρου της ενισχύσεως ως παραβάσεως, υπό το πρίσμα της κοινής οργανώσεως των αγορών, θα απέκλειε την εφαρμογή της παρεκκλίσεως αυτής· βλ. αποφάσεις της 4ης Οκτωβρίου 1989, 90/197/ΕΟΚ (ΕΕ 1990, L 105, σ. 15)· της 21ης Μαρτίου 1989, 89/580/ΕΟΚ (ΕΕ L 324, σ. 26)· της 21ης Δεκεμβρίου 1988, 89/229/ΕΟΚ (ΕΕ 1989, L 94, σ. 43)· της 8ης Ιουνίου 1988, 88/605/ΕΟΚ (ΕΕ L 334, σ. 22), και της 6ης Μαΐου 1987, 88/39/ΕΟΚ (ΕΕ L 23, σ. 18).

5. Κατόπιν αυτού, προτείνω να δοθεί η ακόλουθη απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα του Εφετείου Αθηνών:

«1) Το άρθρο 25, σε συνδυασμό με το άρθρο 41, παράγραφος 1, της δεύτερης οδηγίας 77/91/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 1976, έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει την εφαρμογή εθνικής ρυθμίσεως, η οποία, προς τον σκοπό διασφαλίσεως της επιβιώσεως και της συνεχίσεως της λειτουργίας επιχειρήσεων που ενέχουν ιδιαίτερη σημασία από οικονομικής και κοινωνικής απόψεως και περιήλθαν, λόγω της υπερχρεώσεώς τους, σε εξαιρετική κατάσταση, επιτρέπει τη με διοικητική πράξη λήψη αποφάσεως για αύξηση του εταιρικού κεφαλαίου, έστω και αν επιφυλάσσει στους παλαιούς μετόχους δικαίωμα προτιμήσεως κατά την έκδοση νέων μετοχών.

2) Οι ιδιώτες μπορούν να επικαλούνται ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων έναντι των δημοσίων αρχών το άρθρο 25, παράγραφος 1, της δεύτερης οδηγίας 77/91/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 1976.

3) Η απόφαση 88/167/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 7ης Οκτωβρίου 1987, με την οποία η τελευταία δήλωσε ότι δεν προβάλλει αντιρρήσεις για την εφαρμογή του νόμου 1386/1983, υπό τον όρο ότι, ειδικότερα, η Ελληνική Κυβέρνηση θα τροποποιήσει, μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1987, τις διατάξεις του εν λόγω νόμου, προκειμένου να τις προσαρμόσει προς τα άρθρα 25 επ. και 29 επ. της δεύτερης οδηγίας 77/91/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 1976, δεν εισάγει υπέρ της Ελληνικής Δημοκρατίας παρέκκλιση από την εφαρμογή της οδηγίας αυτής μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1987.»